CONVENŢIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI ŞI APLICAREA NORMELOR SUCCESORALE ÎN DREPTUL INTERNAŢIONAL PRIVAT

Simion DOLOȘCAN

CZU: 341.231.14:341.9:347.65

„Regardless of whether a person dies testate or intestate a number of private international law issues may be generate in respect of the deceased's estate. In respect of a person who died testate, there may be questions as to the formal validity of the will he or she left, the capacity of the testator to make the will, the validity of the dispositions in the will, interpretation of the will, the capacity of named beneficiaries to take under the will and, in cases where the will is challenged, the may be a choice of law issue relating to revocation of wills. Regarding an intestate there may be issues as to what law governs succession to the movable and immovable parts of the estate and, when so determined, the scope of the applicable law. These issues are the subject matter of this thesis”.

Proprietatea, reprezintă o noţiune esenţială care generează expresia accesului suprem al persoanei, luată individual sau în colectivitate, la însuşirea bunurilor naturale sau create prin activitatea umană [1]. Este imposibil de susţinut că proprietatea, privită ca un drept sau o obligaţie, să rămână în exteriorul sistemului de reglementare a normelor, întrucât ea reprezintă premisa funcţionării motorului societăţii, iar finalitatea dreptului este tocmai de a organiza şi de a asigura o funcţionarea corespunzătoare a societăţii.

În sens juridic, decesul persoanei duce la dispariţia sa ca subiect de drept, însă efectiv rămân bunurile ce făceau parte din patrimoniul defunctului, astfel născându-se necesitatea aplicării instituţiei moştenirii care se află în strânsă legătură cu dreptul de proprietate.

Cu titlu preliminar, se reţine că CEDO oferă o protecţie efectivă prin mecanismele sale, atât drepturilor ce se referă la integritatea fizică şi libertatea persoanei, libertatea acţiunii sociale şi politice, libertatea de gândire, conştiinţă şi religie, cât şi drepturilor ce se află într-o strânsă legătura cu materia civilă, precum, dreptul de proprietate, dreptul la respectarea vieţii private şi de familie, adiţional fiind pus accent şi pe drepturile procedurale, spre exemplu dreptul la un proces echitabil [2].

Sub acest aspect, este inevitabil de a afirma că dreptul de proprietate şi dreptul la respectarea vieţii private şi de familie, coroborate cu dreptul la un proces echitabil, sunt conexe procedurii succesorale, chiar şi prin prezenţa elementului de extraneitate, aici referindu-ne la locul deschiderii moştenirii, succesorii defunctului, patrimoniul defunctului etc.

Spre exemplu, în cauza *Marckx c. Belgiei,* Înalta Curte de la Strasbourg a statuat că „domeniul succesiunii între rudele apropiate apare ca strâns legat de viaţa de fami-

lie, întrucât aceasta include şi interese materiale, aşa cum arată mai ales obligaţiile de întreţinere şi locul atribuit rezervei succesorale în ordinea juridică internă a majorităţii statelor contractante" [3]. Dacă drepturile succesorale nu sunt exercitate în mod normal decât cu ocazia decesului lui *de cuius,* nu înseamnă că nicio problemă care îi priveşte nu apare înaintea decesului: succesiunea poate fi soluţionată şi, în practică, se soluţionează destul de des prin testament sau prin donaţie făcută anticipat, aceasta reprezintă un element deloc neglijabil al vieţii de familie.

În cauza *Molla Sali c. Greciei*, unde instanţele interne au validat testamentul soţului reclamantei, aceasta acceptând ulterior bunurile imobile ale soţului său prin act notarial, iar ulterior a înregistrat proprietatea care i-a fost transferată în cartea funciară, Curtea de la Strasbourg a considerat că interesul patrimonial al reclamantei de a-l moşteni pe soţul său era de natură suficientă pentru a constitui un *bun* [4].

În anumite circumstanţe, o *aşteptare legitimă* de a obţine un bun, poate beneficia de asemenea de protecţia asigurată de art. 1 din Protocolul nr. 1 CEDO. Totuşi, pentru ca o *aşteptare* să fie *legitimă*, aceasta trebuie să fie de o natură mai concretă decât o simplă speranţă şi să se bazeze pe o prevedere legală sau pe un act juridic, precum o hotărâre judecătorească [5], care să aibă legătură cu dreptul patrimonial în cauză, sau un testament în cazul succesiunii.

Cu toate acestea, vorbind în general despre acţiunea în spaţiu şi în timp a Convenţiei Europene a Drepturilor Omului şi activitatea Curţii Europene a Drepturilor Omului, se atestă indubitabil că acestea guvernează corectitudinea aplicării normelor de drept intern a statelor, însă aceasta nu reprezintă un impediment în aplicarea dispoziţiilor CEDO şi în rapoartele juridice cu element de extraneitate.

Sub acest aspect, în jurisprudenţa sa, CtEDO a examinat materia succesiunilor în lumina dispoziţiilor art. 8 CEDO coroborat cu art. 14 CEDO, fiind constatată tolerarea discriminării pe criteriu de statut al succesorului faţă de defunct, de către autorităţile naţionale ale statelor contractante, în anumite cauze aflate pe rolul Curţii de la Strasbourg.

Astfel, în cauza *Camp şi Bourimi c. Olandei*, CtEDO a statuat că excluderea reclamantului (copil conceput la data decesului tatălui) de la moştenirea defunctului (tatălui său), a încălcat prevederile art. 8 CEDO coroborat cu art. 14 CEDO, or, faptul că reclamantul nu a obţinut recunoaşterea juridică a legăturilor sale de familie cu tatăl său decedat, în timp ce alţi copii ai defunctului cărora le-a fost recunoscută legătura legitimă (fie pentru că sunt născuţi în timpul căsătoriei, fie că au fost recunoscuţi de către tatăl lor) se bucură de această posibilitate, reprezintă o violare a dreptului reclamantului de a-l succede pe tatăl decedat [6]. De fapt, mărul discordiei pe criteriu de statut al succesorului faţă de defunct, în jurisprudenţa CtEDO, a fost discriminarea dintre *copiii legitimi* (născuţi în timpul căsătoriei) şi *copiii născuţi în afara căsătoriei*. În speţa, *Marckx c. Belgiei*, CtEDO a recunoscut ca discriminatorie lipsa totală a vocaţiei succesorale legale *(ab intestat)* a reclamantei, copilul *natural*, atât faţă de succesiunea mamei sale, cât şi faţă de rudele sale apropiate pe linie maternă şi că posibilitatea prevăzută de legislaţia naţională la data faptelor, *de a refuza* această di-

ferenţă de tratament între *copiii legitimi* şi *copiii naturali prin adopţie*, era la fel de discriminatorie. Potrivit raţionamentelor Curţii, obligarea în practică a unei mame celibatare să îşi adopte propria fiică pentru *a-şi îmbunătăţi* situaţia din punct de vedere patrimonial *nu ţine seama de legătura de sânge* şi de utilizarea unei instituţii de drept civil *într-un scop care nu îi aparţine* [7].

Consecvent, în cauza *Fabris c. Franţei* [8], reclamantul a susţinut că nu a putut beneficia de legea introdusă în 2001, prin care copiilor nelegitimi li se acordau drepturi succesorale identice, cu cele ale copiilor legitimi, legea respectivă fiind adoptată ca rezultat al hotărârii CtEDO în cauza *Mazurek c. Franţei*. În acest sens, Înalta Curte a subliniat că scopul legitim de a proteja dreptul la moştenire ale surorii şi fratelui vitregi ai reclamantului, nu a prevalat asupra pretenţiei sale la o parte din averea mamei sale, respectiv, tratamentul diferenţiat aplicat a fost considerat discriminatoriu, deoarece nu a avut un motiv obiectiv şi rezonabil, dacă să ne referim la marja de apreciere a statului. Prin urmare, CtEDO a constatat încălcarea art. 14 CEDO coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1 al CEDO.

Din perspectiva celor expuse, se adevereşte faptul că dispoziţiile Convenţiei Europene a Drepturilor Omului sunt incidente materiei succesiunilor, inclusiv în raporturile cu element de extraneitate, însă doar în măsura în care sunt identificate ingerinţe ale statelor părţi la Convenţie, ce aduc atingere drepturilor ocrotite de CEDO, deoarece forul european nu poate depăşi competenţele care i-au fost atribuite.

Referinţe:

1. OPRIȘAN, C. Regimul general al proprietății în România. În: *Studii de Drept Românesc*, nr. 1/1995, pp. 5-35; BÎRSAN, C. GAIȚĂ, M. PIVNICERU, M.M. *Drept civil. Drepturile reale*. Ed. Institutul European, Iași, 1997, p. 22, apud DOBRE. A.
2. DEBET, A. *L’influence de la Convention européenne des droits de l’homme civil*. Paris: Dalloz, 2002.
3. CEDO, 13 iunie 1979, seria A, nr. 31, par. 52; a se vedea şi CEDO, 22 dec. 2004, Merger şi Cros c. Franţei, nepublicată, internet [www.echr.coe.int], par. 46.
4. A se vedea cauza Molla Sali împotriva Greciei, par. 128-132.
5. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_1_Protocol_1_RON.pdf, pag. 9.
6. CEDO, 3 octombrie 2000, *Camp şi Bourimi c. Olandei*, par. 36.
7. CEDO, 13 iunie 1979, seria A, nr. 31, par. 56 şi 59.
8. CEDO, Fabris c. Franţa [GC], nr. 16574/08, 7 februarie 2013.

Recomandat
***Violeta COJOCARU**, dr.hab., prof. univ.*